

Fritidsbåtar sprider gift i Östersjön

Att Östersjön måste tillfriskna är det svenska samhället överens om. Mål har satts upp för att minska tillförseln av näringsämnen och gifter. Men trots förbud mot flera giftiga ämnen i båtbottnfärger samlas höga halter av gifter i de uppsamlingsbassänger som finns under båttvättar. Det visar en studie gjord vid Stockholms universitet.

Båttvättar är ett alternativ till giftiga båtbottnfärger och fungerar ungefär som en biltvätt där stora borstar tvättar bort oönskade påväxtorganismer som minskar båtens fart. Eftersom båtar traditionellt har målats med bottenfärger som läcker giftiga ämnen för att förhindra påväxt är båttvättarna försedda med uppsamlingsbassänger för borttvättade färgflagor.

Båttvättar har nu använts på ett knapp tiotal platser i framförallt Stockholmstrakten. Stiftelsen Håll Sverige Rent har initierat flera av tvättarna, däribland en i Trosa hamn 2005 och en i Käppalahamnen på Lidingö 2008. Driften av båttvätten i Trosa hamn har därefter fortsatt av Trosa kommun. På uppdrag av Håll Sverige Rent och Trosa kommun har institutionen för tillämpad miljövetenskap (ITM) vid Stockholms universitet mätt utsläpp av farliga ämnen från båtbottnfärger i uppsamlingsbassängerna under dessa båttvättar.

TBT är ett mycket giftigt ämne som påverkar många organismer i mycket låga halter. Det har varit förbjudet sedan 20 år för fritidsbåtar. Idag finns ett globalt förbud mot användning av TBT i båtbottnfärger även för stora fartyg.

- I sedimenten från uppsamlingsbassängerna konstaterades halter på ca 50 000 mikrogram TBT/kg torrt sediment. Halter på 100 anses mycket högt i många länder. I Sverige finns inget tröskelvärde. Det föreslagna tröskelvärdet inom EU för en säker miljö är 0,02 mikrogram TBT/kg torrt sediment, berättar Britta Eklund, forskare vid ITM, Stockholms universitet.

Var kommer TBT:n ifrån, kan det vara gamla underliggande färglager?

- De som tvättar sina båtar i en båttvätt har ofta inte målat sina båtar alls innan sjösättningen för året. Eftersom TBT-färger har varit förbjudna så länge som 20 år är det knappast många som har kvar gamla färgburkar med TBT-färg idag. Även gifter som till exempel koppar och zink påvisas i uppsamlingsbassängerna, berättar Britta Eklund.

I uppsamlingsbassängerna under båttvättarna koncentreras gifterna och tas omhand. Men vad händer med de gifter som finns på de många båtar som inte tvättas i båttvättar?

- Förmodligen hamnar det mesta på backen vid båtuppläggningsplatser. Med regnvatten kommer dessa gifter att spolats ner i vattnet. Hur stort detta problem är vet ingen. Ett viktigt steg i att minska dessa risker är att samla upp färgrester vid till exempel slipning och spolning av båtar, säger Britta Eklund.

Nu drar årets båtsäsong igång och aktörerna bakom studien menar att det behövs konkreta insatser från alla håll, från myndigheter, kommuner, båtorganisationer, färgfabrikanter, båtförsäljare och båtägare för att få till stånd en minskning av spridning av gifter från båtfärger. Lösningar måste fram så att giftspridning både i vattnet och på land kan undvikas.

- Våra politiker, speciellt i kommunerna, bär ett stort ansvar för att infrastrukturen byggs ut på rätt sätt så att båtlivet kan bidra till att uppfylla våra nationella miljömål. I år har kommuner och organisationer för första gången kunnat söka bidrag för lokala vattenvårdssatser inklusive båttvättar. Nu måste dessa aktörer visa att de tar problemet på allvar och våga satsa på nya lösningar. Det måste vara enkelt för båtägarna att byta ut färgburken mot mer miljöanpassade alternativ, så som båttvättar av olika slag eller varianter av torrsättning. Det

vinner alla på, både båtägare och våra vatten, säger Elin Svensson, projektledare för havsmiljö vid stiftelsen Håll Sverige Rent.

Ytterligare information

Britta Eklund, docent, Institutionen för tillämpad vetenskap, Stockholms universitet, tfn 08-674 7211, 070 - 604 7613, e-post britta.eklund@itm.su.se

Elin Svensson, projektledare havsmiljö, Stiftelsen Håll Sverige Rent, tfn 08-505 26352, 070-5827231, e-post elin.svensson@hsr.se

Karl-Axel Reimer, kommunekolog, Trosa kommun, tfn 0156-52024, 070-2122024, e-post Karl-Axel.Reimer@trosa.se